

Sumonyi Zoltán

A FEJEDelem EMLÉKIRATÁBÓL

A brezáni kiáltvány, 1703

*Minden, Hazáját szívből szerető,
Országunk régi hírnevét Ohayto...!*

Hogyan tovább? Mit írhatok Nekik?
A pénznek szűkében vagyok; a lengyel
Hatalmasságok ígéretei
Nem állnak készen még, s a francia
Követtől várt remény sem biztosított semmiről.
Itt most elküldtem néhány megbízottam,
Keressék föl barátainkat is:
Wiśniowiecki herceget, s Potockit,
A palatinust Kijev városában,
Hogy birtokaim elzalogosítván
Egy-két lovas-segédcsapat kövessen.
Most erre várok. – Ezt írjam nekik?!

Vezérek sincsenek a háborúhoz;
Bercsényi gróf – be kéne vallanom –
Személye, szelleme, szokásai
Az egyetértés minden akadályá.
Bizalmas tárgyaláson gúnyos és maró,
Komoly dolgokban könnyelmű, beszédben
Nagy táltum, de tettben tétovázó,
Határozatban ingatag, tanácsban
Bizonytalan, ezért rajtam kívül
Nincs egyetlen barátja. – Ezt üzenjem?!
Nem ezt várják ma tőlem.

Címeremmel

Piros selyemzászlót akarnak. – Hát legyen:

Cum Deo pro Patria et Libertate!

S az Isten legyen irgalmas nekem...

A dolhai hírekre, 1703

Ma még megfordulhatnak.
Van is rá jó okom:
A rájuk bízott zászlót
Parancsom ellenére
Korán kibontották;
Kastélyokat raboltak,
Perzseltek templomot,
Fejetlenül és bortól
Megittasodva dúltak, –
Aztán Dolhán a felkelt
Nemesség szétzavarta
Mindet. – Zászlóimat meg
Hűségjelül Bécsbe
Fölvitte Károlyi.

Erről ma értesített
Esze Tamás, Kis Albert:
Ők voltak hát a szétszórt
Sereg vezérei.
Sereg?! – Alig van kétszáz
Gyalog, s ötven lovas,
Botokkal és kaszákkal.
De egy se hadviselt.

Sürgetnek, rajta, rajta!
Parancsaimra várnak!
Parancsaim?! Mi végre,
Ha úgy se teljesítik.

Esztelenségbe fogtam.
Ma még megfordulhatnak.
Se légiók, se Caesar.
Csupán a Rubicon.

A lipótvári ügyetlenkedésről, 1705

Lehet, lehet, hogy ifjúságomat,
tapasztalat-hiányomat okolhatom csak mindenért,
de ez ma elkerülhető lett volna, úgy hiszem!

Tegnap, megérkezvén a szeredi hídhöz,
a Vág erdős, bozotos partfelén ütöttem tábornak,
egy jól épített sánc mögé helyezve gyalogságomat.

Lovasságom, Bercsényi tábornokkal,
csak délidőben kezdett feltünedezni.
Futárt küldöttem hozzájuk, hogy gyűljenek nyugodtan,
mert ellenségünk Csallóköz felől jön,
s olyan tört vethetünk itt Herbeville-nek,
amelybe rajta kívül más nem lépne be.

Azok négy óra tájt vonultak fel a szembe-parton,
gyanútlanul, mert az meg puszta sík volt, s jól belátható.
Mindjárt lövetni kezdtem őket ágyúimmal,
jelezve, itt vagyunk. Azok meg vissza,
de nem láthattak minket, kárt se tettek, s végül abbahagyták.

Bercsényivel közöltem, küldjön négyezer lovast
balszárnyunkról, a vecsei a hídon át,
négyezret meg a sánc felől, hogy jobbról
szorítsák Herbeville-t. Minden reményem megvolt,
hogy másnap így megindul és fejével
sáncomba ütközik.
Ez oly biztos sikernek látszott, hogy Bercsényi
magának kérte ezt a megbízást.
Megegyeztünk: hajnalban támadunk!

Az ellenség megindult reggel, és
már elhaladt a sáncaim előtt,
de lovasságomról még semmi hírem.
Később Bercsényi jött, hogy mit csináljon?
A szűk utak okozták késedelmét,
majd eltévedt a szőlődombokon,
de helyrehozza azzal, hogy a hídnál
befogja Herbeville-t.
Hát jó, mondtam, még nem minden veszett el.
Kiküldtem akkor Esterházy Antalt,
hogy ő a hídfőnél a sáncban álljon. S láttam is, megérkezik.
Aztán futár jött tőle: visszavonja
gyalogságát, mert fél, hogy túl kevés az embere.
Később belátta, rosszul kalkulált.

És Herbeville nyugodtan átvonult a hídon,
kibújva csapdából. Mert persze
a lovasság is dolgavégezetlen visszatért.

Nem gondolom, hogy szándékkal segítik Herbeville-t.
Csak alkalmatlanok.

Petri György

HÁZ A HÓBAN

Feleség felolvassa férje levelét

Ez meghülyült? Ja, értem: „Mint Rilke Musotban...”
– s Rilke nejét... ezért vagyok „Kedves Clara”.

Szóval: „Kedves Clara,
mint Rilke Musotban, egyensúlyozok
önfeledt munka, mértéktartó elragadtatás között
ebben a kis alföldi” micsoda? „manoir-ban”? ,
„közel a mezővároshoz, ahol először
éltünk hosszabb ideig együtt.

Az ablakomig ér a hó. Ha éjjel ki kell mennem
(a sok teától), nem megyek ki. Csak az ajtót nyitom,
s a szélfogó fölött hugyozok ki a hóba.

Reggel szép borostyánsárga krikszkrakszok és likacsok
láthatók, hacsak nem lepi be új hó.

Ha nem tüzelek,

egy éjszaka alatt belefagy a lavórba a víz,
mert a vályogon szökik a hó. Könyvet – láthattad –
alig vittem, csak verseskötetek vannak,
ezeket is alig használom, csak ha elakadok
írás közben. Papír és gépszalag: az van bőven.

Egyhavonta vásárolok. A kenyeret pótolom krumplival,
eszkábáltam a kályhán egy rácsot, azon sütögetem.

És persze: ital is van, már ami a
faluban: Hegyvidéki Siller, meg házifőzetű
pálinka, büdös, büdös, de ereje van.

Tudod, ebben nem voltam finnyás, inkább a
rendes cigaretta, az hiányzik.

Nagyon sokat haladtam”, fejlődtem,
mindig erről beszélt. „Főleg rövidebb
dolgotkat csinállok, zárt formákban. Talán a hó miatt.

Órákig bámulom, amíg a világos tart,
egész közelről (írtam, a párkányig ér).

A felülete egészen üveg, majdnem nyíltan
mutatja, miből van: víz – a rabul ejtett csörgedezést
kristállyá kényszerítve. Ezt próbálom,
az ág-bogakká fagyott fickándozást.

A megdermedt tavaszt kietlen napverőn.

Egyébként? Nincs egyébként.

Ha arra gondolsz: nő sincs. Nincs kivel. Hogy mit
csinálok? Mért ne mondjam? Visszatértem bizonyos
kamaszkori megrögzöttségekhez (amiket alkalmadból

félbehagytam), s felgyűlvén bizonyos tapasztalat,
 mit ama szerveetekkel művelni tudtok,
 most a képzelet teszi – s hány változat! ami nem telt tőled
 (se töletek); egyébként (megint egyébként)
 ennek is van erkölcstana, etikettje, esélyei;
 nem bármely nő képzelhető. Legnehezebb nem-létező
 nővel akadni össze, másokat kímélni kell,
 mert feleség, mert anya, mert halott, mert
 – mit tudom én! A bizonytalanságai, izgalmai:
 eljön-e (és ki?) a renyheség mai óráiban.
 S nemegyszer magamra hagynak e forró, de szeszélyes
 árnyak, vagy vetkezetlen távoznak,
 s vacogok éjemben, mert bőregéreként
 surrognak el e kedves asszonyárnyak
 ágyam fölött és hajamba akadnak
 pergamenkörmeikkel. He irígyelj
 hát, még ha boldog vagyok is: ahogy
 istennek bármilyen időpont
 alkalmas meghallgatni egy imát:
 tökéletes mindegyik pillanat.
 Keresd a magadét! Én megtaláltam
 az enyém: ház a hóban.
 Már az üvegen néz be a hó. Kályhám vasa
 izzik, izzadok, gyűlnek a versek
 látszatra szúrós, kéznek morzsa-lágy
 kristályai...” Ezt nem olvasom, itt
 velem képzeleg, egész részletesen
 – nem szégyenlősségből nem olvasom,
 de olyan érzéketlen: összedolgozta egy,
 nem tudom, látomássá vagy mivé,
 régi együttléteinket, anélkül hogy engem említene
 „s most egy készséges árny” – ez vagyok én,
 és vissza fog jönni, világos a végéből,
 de várjatok: ez is még itt érdekes:
 „Képzeld, fenn akartam hagyni, s valahogy véletlenül
 bepakoltam a régi verseim, az egész dossziét,
 s milyen szerencse! ezek miatt muszáj
 írnom. Mint ha blaumontágosan ébredünk,
 és a szeszakázán hideg gyomra (onnan böffenek
 a savrágta, hiányos, kínzó emlékképek is föl)
 új szeszt kíván mihamar eltüzelni,
 hogy gőz lövelljen e kihűlt erek
 kígyóin át az agyba és a májba,
 úgy kell a költőnek új vers tüzeiben
 hamvasztani a kihűlt ihletek
 zákányosságát, olvasztani új
 vérpezsdüléssel mává másnapot, lobbantva minden
 múltat új és utolsó pillanattá.

Olvasgatom a régi verseket
(a hozzád írt, befejezetlen részleteit is),
közben tűzre dobom a csikkeket,
így nem kell a havat piszkítanom,
milyen szánalmasak! emlékszem egyenként
a jó sorokra – már amit ez, az jó sornak talált,
s hogy mindig lehangoltak
e költészetem szeméttelépén
mások-találta kincsek. Csak s nagy mű
teheti méltóvá a szenvedést
emberhez, a párosan sem elviselhetőt.
Alig jön be a fény. Hófúvások
örjöngenek a csillagok alatti parányi magasban,
hol az élet dadog. Már a vödröt használom.
Ha egy vonalnyi világosság
marad a reggelek jöttét jelezni,
ki tudom várni a tavaszt, kiolvadok.”

71. 1. 5.

A hagyatékából előkerült és tudomásunk szerint mindmáig publikálatlan vers, ha hihetiünk a gépirat keltezésének, az első Petri-kötet, a MAGYARÁZATOK M. SZÁMÁRA megjelenésének évében íródott. Néhány sorát, kis változtatással, felhasználta később TIK-TAK című versében, amely feltehetően második kötete, a KÖRÜLÍRT ZUHANÁS (1974) után keletkezett; kötetben 1981-ben jelent meg, az ÖRÖKHÉTFŐ-ben.

Perneczky Géza

HERBÁRIUM

Tíz lap

I

Egyszer társaságban megkérdezte valaki, hogy van-e csalán Afrikában, és rögtön kiderült, hogy a vélemények nagyon eltérőek. Többen úgy vélték, hogy ha van olyan növény, ami kozmopolita, akkor csakis a csalán lehet az. Mások viszont vitatták, hogy ennyire elterjedt volna. De aztán elnapoltuk a kérdést, mert hogy egyezsége jussunk, az, szerencsére, nem tűnt fontosnak.

Később, a szakirodalmat böngészve kiderült, hogy azoknak volt igazuk, akik a csalán (*Urtica dioica*) előfordulását nem annyira földrajzi, mint inkább civilizációs feltételekhez kötötték. Mert a csalán a nitrogénban gazdag, zavart és törmelékes talajok növénye, ezért aztán megtalálható Észak-Afrika sok olyan helyén is, ahol az ember úgy piszkítja be a tájat, ahogy azt különben csak Kelet- vagy Nyugat-Európában teszi.